

Hudba Johanna Ciconii – moteta, virelais, ballaty, madrigaly. Účinkují vokálně instrumentální soubor Alla Francesca a trio hlasitých nástrojů Alta.

Milí účastníci Historicko-estetického semináře, na vaše četná přání budeme dnes putovat za hudbou dávného středověku, za hudbou, jejímž autorem je Johannes Ciconia, jedna z klíčových osobností v hudbě kolem roku 1400. Provázet nás budou soubory Alla Francesca a Alta, které spojily své síly k realizaci skutečně pozoruhodné nahrávky, sestavené z motet, virelais, ballat, madrigalů a dalších Ciconiových skladeb.

<https://www.youtube.com/watch?v=RFUs39J7LHs>

V podání tria hlasitých nástrojů Alta jsme vyslechli jednu z ballat Johanna Ciconii. Na šalmaj hrál Michele Vandembroucq, na bombard Pierre Boragno a na snížcovou trubku Gilles Rapin.

Trio Alta se snaží o opětovné oživení historického typu souboru alta cappella, který slučoval tzv. hlasité dechové nástroje – slovo alta znamená v tomto případě "silný" –, jako protiklad k nástrojům tišším. Spojením dvou souborů, Alla Francesca a Alta, na této nahrávce, je možné ukázat pozoruhodný obraz obrovské rozmanitosti zvukové barvy, která byla v hudbě 14. a 15. století obvyklá.

V podání členů vokálně instrumentálního souboru Alla Francesca teď zazní další z Ciconiových ballat – On je tím, kdo mě učí zbožnosti minulých věků, vede mě za nebeskou září, ke všem, kteří se modlí. Zpívá Catherine Jousselein, na harfu hraje Brigitte Lesne, na fidulu Emmanuel Bonnardot a na zobcovou flétnu Pierre Hamon. Znalci jistě ocení, že Pierre Hamon hraje na repliku Ganassiho zobcové flétny, kterou v roce 1993 vyrobil Fred Morgan.

<https://www.youtube.com/watch?v=I95jmwKhCw4>

V následující Ciconiově balladě bude mít sólo Pierre Hamon; tentokrát sáhne po replice Ganassiho zobcové flétny in G, kterou Fred Morgan vyrobil v roce 1985.

<https://www.youtube.com/watch?v=zOs3A70-n3E>

Přestože se nám dochovalo téměř padesát Ciconiových děl, na stránkách jeho životopisu je stále dosti bílých míst. Poslední muzikologické výzkumy ukazují, že žil v letech 1370-1412. Byl synem duchovního, kanovníka v Lutychu, jak se dovídáme z papežských listin o jeho nemanželském původu. V roce 1391 se Johannes Ciconia objevil v Římě jako kaplan u francouzského kardinála a je velice pravděpodobné, že Itálii už neopustil a strávil zde zbytek svého života. Stal se tak

prvním z významné řady skladatelů ze severu, kteří v následujících sto padesáti letech budou rozvíjet úspěšnou kariéru v Itálii.

<https://www.youtube.com/watch?v=e--3zVoBV3Q>

V podání členů souborů Alla Francesca a Alta jsme vyslechli další z ballat Johanna Ciconii. Na dudy hrál Pierre Boragno, na šalmaj Michele Vandebroucq a na bicí nástroje Pierre Hamon. Tato skladba pravděpodobně pochází z doby, kdy Ciconia působil v Římě, a nejinak je tomu i s následující balladou Já nutně musím zemřít na lásku, daleko od tebe, moje drahá, moje nešťastné srdce. Zpívá Emmanuel Bonnardot, na fidulu hraje Catherine Jousselein a na harfu Brigitte Lesne.

https://www.youtube.com/watch?v=v6kIB_3ks9E

Dvě flétny a dvě fiduly spolu budou rozmlouvat v motetu, které Ciconia napsal na počest málo známého jihoitalského světce Nicholase Tramiho. Je velice pravděpodobné, že i tato skladba vznikla v Římě.

<https://www.youtube.com/watch?v=IJaLatPkMGA>

Členové souborů Alla Francesca a Alta ovládají své nástroje skutečně mistrovsky, co říkáte?

<https://www.youtube.com/watch?v=V9XIQ94x87c>

Trio hlasitých nástrojů Alta předneslo jednu z ballad Johanna Ciconii. Na šalmaj hrál Michele Vandebroucq, na bombard Pierre Boragno a na snižcovou trubku Gilles Rapin.

Ryzí francouzský styl nacházíme v Ciconiově virelai Toužím odejít do daleké země. Tuto půvabně prostou píseň nám teď zazpívají Catherine Jousselein a Brigitte Lesne.

<https://www.youtube.com/watch?v=iklwVQKR5Oo>

Ukázkou ryzího francouzského stylu může být i mimořádně spleť virelai, citující tři písně skladatele a teoretika Philipocta de Caserty. Toto dílo je jedním z nejkrajnějších příkladů francouzského „ars subtilior“; muselo být zkomponováno koncem 14. století na dvoře Giangalezza Viscontiho v Pavii. Píseň U fontány dívám se na ni, zpívá tak sladce, zpívá Brigitte Lesne, na flétny hrají Pierre Boragno a Pierre Hamon.

<https://www.youtube.com/watch?v=39M9gQ6YM18>

Zaposlouchejme se nyní do nádherného italského obřadného madrigalu Una

panthera. Ciconia ho zkomponoval na počest delegace z Luccy, která v červnu roku 1399 navštívila Pavii. A které nástroje spolu budou rozmlouvat? Flétna, fidula a harfa.

<https://www.youtube.com/watch?v=uC1XWgYPa7I>

Mezi skladbami, které Johannes Ciconia vytvořil pravděpodobně na konci 14. století v Pavii, nacházíme i následující madrigal a také kánon. Nejprve madrigal; členové souborů Alla Francesca a Alta v něm rozeznají dvoje dudy, šalmaj, rebek a bicí nástroje. Poté dostane prostor zajímavý latinský kánon, který je určen pro harfu, fidulu a flétnu.

<https://www.youtube.com/watch?v=48bW2CmQ1b0>

<https://www.youtube.com/watch?v=iu8IBi52pFg>

A nyní Catherine Jousselein, Brigitte Lesne, Emmanuel Bonnardot a nádherný souzvuk jejich hlasů v Ciconiově motetu Ó Padova, hvězdo jasně svítící. V Padově prožil skladatel posledních deset let svého života.

<https://www.youtube.com/watch?v=P8zuOe1cBvs>

Ciconia se dostal do Padovy v roce 1402 a zůstal zde až do své smrti, to znamená deset let. Byla to léta mimořádného politického vývoje ve vztahu mezi Padovou a sousedními Benátkami. Na tyto události reagoval skladatel mimo jiné i dvěma motety; obě si teď můžeme poslechnout. První moteto pochází z roku 1402, druhé vzniklo v roce 1406, když kardinál Zabarella konečně postoupil Padovu Benátské republice.

<https://www.youtube.com/watch?v=wafpxGLcML4>

<https://www.youtube.com/watch?v=kEgq5Y1eCJY>

O několik let později zkomponoval Johannes Ciconia dvě ze svých nejkrásnějších písní: O rosa bella (na text benátského básníka Leonarda Giustinianiho) a Mercé o morte. Tyto písně, jejichž plnokrevný, expresivní styl se velmi dobře hodí k trýznivému zařikávání básní, představují bezpochyby vrchol Ciconiovy tvorby. Ballatu Slituj se, slituj se, ó smrti, nad mou zarmoucenou duší, zpívají Brigitte Lesne, Raphaël Boulay a Emmanuel Bonnardot.

<https://www.youtube.com/watch?v=F1PUOOkER78>

Jak jsme si už řekli, Ciconiova ballata O rosa bella je zhudebněním básně Leonarda Giustinianiho. My ji uslyšíme ve verzi pro dvě fiduly a harfu.

<https://www.youtube.com/watch?v=rxytjGxdV0w>

Johannes Ciconia vyšel ze stylu velkých skladatelů 14. století, jako byli Francouz

Guillaume de Machaut a Ital Francesco Landini, a postupně objevoval nové techniky a postupy, které vyvrcholily překrásnou skupinou pozdních děl a položily základy mnohému z toho, co bylo důležité v hudbě 15. století. Na cestě k vysoce osobité eleganci svých posledních děl používal Ciconia řadu zcela odlišných stylů, a možná i proto nás jeho hudba tak okouzluje. Škoda jen, že mu osud vyměřil pouhých dvačtyřicet let života; rovnou polovinu, jednadvacet let, prožil v Itálii.

Z posledních let Ciconiova života pochází pravděpodobně i tříhlasé Gloria. Tuto kříšťálově čistou, půvabně prostou skladbu vám teď nabízím v dokonalém provedení členů souboru Alla Francesca: Catherine Joussellin, Brigitte Lesne a Emmanuela Bonnardota. Radost ze zpěvu, jistota, čistota intonace, perfektní výslovnost, úžasná pokora... Mám pokračovat? Myslím, že je lépe se zaposlouchat a ponořit do hlubin tónů.

https://www.youtube.com/watch?v=Xr_YHCzZdGY

Milí žáci, naše dnešní putování za hudbou Johanna Ciconii zakončíme motetem Regina gloriosa. Trio hlasitých nástrojů Alta v něm rozezná šalmaj, bombard a snižcovou trubku. Těším se na vaše postřehy – pište opět na emailovou adresu jarmila.novotna@zusvpetrova.cz.

<https://www.youtube.com/watch?v=rGZe0hGWWI4>